

– забезпечення відповідних організаційних умов ресурсозбереження регіону з врахуванням: розробки комплексної цільової програми по ресурсозбереженню, яка б передбачала широке використання інновацій, нетрадиційних технологій, системи інформаційного забезпечення, періодичної аналітичної оцінки і моніторингу використання матеріальних і енергетичних ресурсів підприємствами, містами і районами області та їх резервів;

– створення економічних умов з врахуванням формування регіонального фонду розвитку і залучення коштів інвесторів для забезпечення фінансової підтримки реалізації матеріало- і енергозберігаючих проектів і програм, які реалізуються за рахунок власних коштів підприємств.

Вивчення теоретичних і практичних положень управління ресурсозбереження на рівні регіону та застосування їх на практиці місцевими Радами дозволить регіонам проводити цілеспрямовану політику з підвищення ефективності використання всіх видів ресурсів і здійснювати цільову політику підготовку спеціалістів з ресурсозбереження.

Література

1. “Про місцеве самоврядування в Україні” [Текст] : Закон України: [від 21.05.1997 р., №80/97-ВР]. – К.: Вісник ВРУ, – 1997. – № 24.
2. Ресурсозбережні пріоритети реформування системи рентних та природоохоронних платежів України [Текст]: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 17 травня 2007 р.: [Актуальні проблеми формування рентної політики в сучасних умовах] / редкол.: І.М. Сотник. – К.: РВПС України НАН України, 2007. – Ч. 1.
3. Статистичний щорічник України за 2005 рік [Текст] / Держкомстат України; за ред. О.Г. Осауленка. – К.: Консультант, 2006.
4. Статистичний щорічник України за 2006 рік [Текст] / Держкомстат України; за ред. О.Г. Осауленка. – К.: Консультант, 2007.
5. Статистичний щорічник України за 2007 рік [Текст] / Держкомстат України; за ред. О.Г. Осауленка. – К.: Консультант, 2008.
6. Иванов Н.И. Ресурсообеспечение промышленных предприятий [Учебник] / А.В. Бреславцев, Л.Т. Хижняк и др. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 1999.
7. Невелева А.М. Экономика ресурсосбережения [Учебник]. – К.: Наукова думка, 1987.
8. Конищева Н.И. Ресурсосбережение эколого-экономический аспект [Учебник] / Кушникович Н.А., Рожкова Л.А., Безверхова Р.И. – К.: Наукова думка, 1992.
9. Статистичний щорічник Сумської області за 2006 рік [Текст] / Держкомстат України; за ред. Л.І. Олехнович. Головне управління статистики у Сумській області. – Суми, 2007.

УДК 330.341.1

Л.П. ТЕЛЯЧА
Хмельницький національний університет

ЗАКОНОМІРНОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ СИСТЕМНОЇ КРИЗИ

У статті розглянуто кризу як головне джерело сучасних інновацій. Доводиться перспективність інноваційного розвитку в подоланні кризових процесів. Аналізуються циклічні закономірності інноваційного оновлення та їх вплив на економічну систему. Визначаються перспективи розвитку вітчизняної економіки в умовах кризи.

The article deals with the crisis as the main source of modern innovations. Proved the perspective of innovative development in overcoming of crisis processes. Analysis of cyclical consistent patterns of innovation updates and their impact on the economic system. Defines the development of prospects of the national economy in crisis.

Вступ. Глобальна фінансова криза виявила структурні дисбаланси в розвитку національних економік більшості країн та визначила необхідність активізації усіх можливих джерел економічного зростання для формування нової моделі сталого економічного розвитку. Зазвичай криза носить відкритий руйнівний характер для економічної системи, що втратила свій потенціал зростання, однак їй притаманний і прихований механізм, який можна назвати потенціалом прогресу. В інноваційній теорії кризи розглядаються як прогресивні, оскільки вони доводять неспроможність існування старої системи та виступають каталізатором їх руйнування чи навіть повного усунення, розчищаючи простір для побудови нової системи. Тому криза виступає не бар'єром для економічного розвитку, а його невід'ємним елементом. Вона руйнує потенційно слабкі елементи устрою економічної системи, залишаючи при цьому успішні та сильні складові.

Необхідною складовою виходу із кризи є інновації, які є інструментом підвищення конкурентоспроможності та вектором стратегічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень. Різні аспекти проблематики економічного зростання на інноваційній основі знайшли своє відображення у працях як зарубіжних, так і вітчизняних науковців – М. Портера, К. Ерроу, Ф. Агійона, П. Хоувітта, М. Ромера, П. Сегерстрема, Р.А. Фатхутдінова, Ю. Бажала, С. Ілляшенко та ін. Роль інновацій в антикризовому управлінні піднімається такими дослідниками як В. Новицьким, І. Макаренко, С. Захаріною, Л. Федуловою, О. Василенком, В. Гейцем та В. Семиноженком.

Основний матеріал дослідження. В умовах кризи, коли дедалі більше звужуються традиційні джерела зростання, на перший план виходять інноваційні процеси. Інновації, будучи фактично єдиним невичерпним джерелом росту, в майбутньому владно визначатимуть конкурентні переваги господарюючого суб'єкта та формуватимуть економічну динаміку. Зазначимо, що економічна криза не спонукає до занепаду інноваційної сфери (хоча за неефективного управління значно її гальмує), а виступає головним джерелом сучасних інновацій, які в свою чергу стають імпульсом економічного зростання.

По-суті криза породжує потребу та інтерес до періодичного інноваційного оновлення, яке лежить в основі циклічної інноваційної динаміки. Оновлення є дискретним, оскільки породжувана ним динаміка формує певний період стабільного розвитку, протягом якого не виникає необхідність радикальних дій. І за законами циклічності він буде тривати до тих пір, поки знову не буде вичерпано потенціалу даного стану і не виникне необхідність подальшої еволюції (рис. 1).

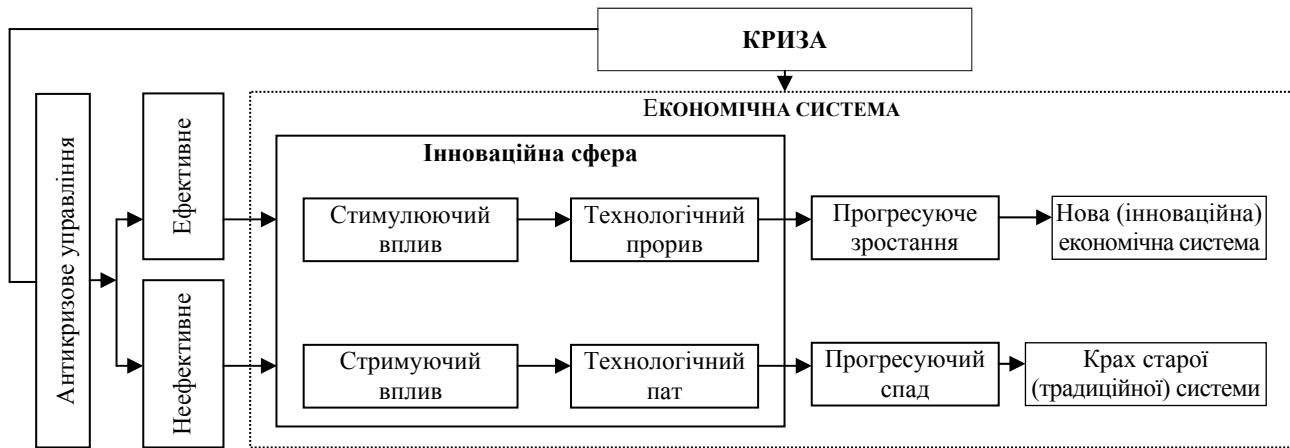

Рис. 1. Вплив кризи на інноваційну сферу

Таким чином, криза та інноваційний розвиток є взаємопов'язаними та взаємообумовлюючими:

- криза є неминучим, обов'язковим етапом розвитку, виводить економіку із стану збалансованості тим самим змушуючи шукати прогресивні шляхи розвитку;
- активна інноваційна діяльність є ефективним методом для виведення економічної системи із кризи, а також стійкою базою для її, подальшого розвитку;
- економічна криза може сприяти реструктуризації економічної системи, виводячи на перший план стратегічні галузі та відсіюючи корпоративні сегменти із слабким технологічним потенціалом тим самим стимулюючи інновації (рис. 2).

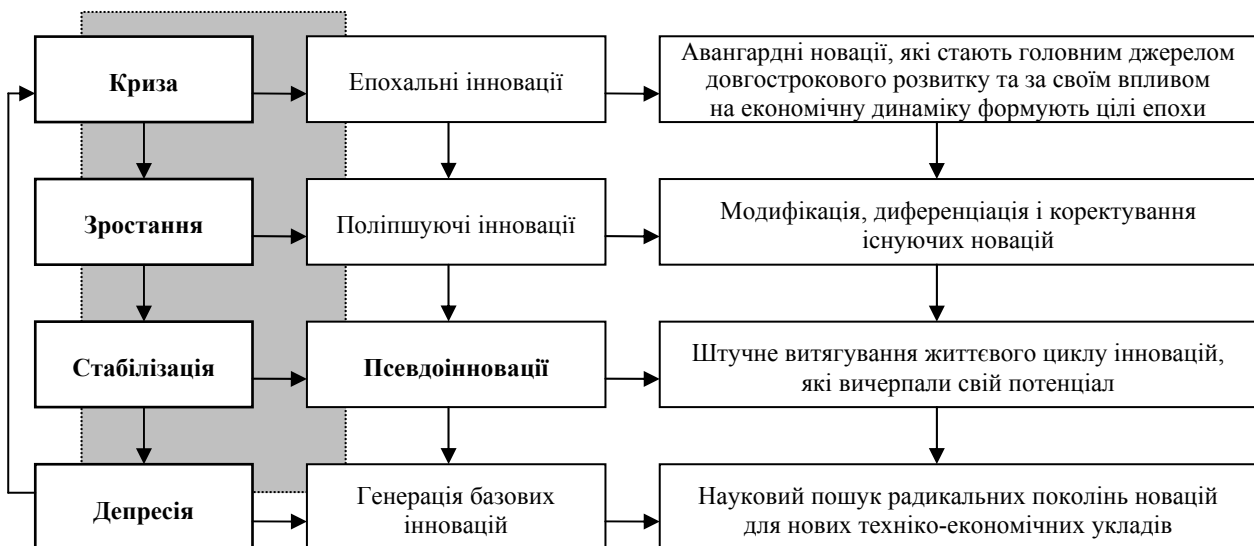

Рис. 2. Взаємозв'язок економічних циклів із новаціями

Справедливим є твердження, що інноваційна діяльність нерівномірно-циклічна. Економічні та інноваційні цикли тісно корелюють та при цьому мають деякий лаг відставання:

- у фазі “кризи” економічної системи активізуються базові новації, що формують крупні технологічні прориви:

– у фазі “росту” – потенціал базових інновацій досягає свого піку та починає зменшуватись, що компенсується появою поліпшуючих інновацій, які продовжують ріст системи;

– на етапі “стабілізації” економічна система розвивається за інерцією, хоча її рушійні сили – інновації, остаточно вичерпують себе. Базисні інновації зникають, поліпшуючі нововведення втрачають ефективність і дедалі частіше замінюються псевдоінноваціями;

– у фазі “депресії” економічної системи інноваційна активність є низькою, але вона сконцентрована на найбільш ключових напрямках, що дозволяє генерувати базові інновації. Відтак оновлення економічної системи вступає в новий виток і формує наступний інноваційний цикл.

Таким чином, криза не лише породжує небезпеку для інноваційного розвитку, але створює поле сприятливих можливостей. Циклічні інноваційні коливання з певним лагом визначають траєкторію економічних циклів і саме інноваційний розвиток є головним структурно-системним чинником змін економічних процесів та основою відтворювальних процесів соціально-економічних систем.

Властивістю сучасного глобального розширеного відтворення є фактор науки та похідний від неї інноваційний фактор, які на макроекономічному рівні ініціюють поступовий перехід від ресурсного типу економічного розвитку до інноваційного, формують новий тип економіки. Експертами ОЕСР визначено, що економічний ріст розвинутих країн за останні два десятиліття більше ніж на 50 % обумовлений інноваціями, при чому частка інноваційного фактору має прогресію (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика традиційної та інноваційної моделей економічних систем

Характеристика	Модель економічної системи	
	Традиційна економіка	Економіка інновацій
Пріоритети розвитку	Довгострокове виживання	Перспективний розвиток
Перспективність концепції	Вичерпність потенціалу	Прогресивний потенціал
Стиль діяльності	Прирощування	Підприємницький
Тип цілей: – виробничих – комерційних	– збільшення промислових потужностей та нарощування обсягів виробництва – збільшення доходів	– гнучке реагування на суспільні потреби – збільшення потенціалу доходності
Тип ринку	Ринок виробника і продавця	Ринок споживача і покупця
Стратегічні фактори	Виробничий досвід	Наукові знання, інформація
Головні конкурентні переваги	Витрати, ціна, якість	Технологічні, продуктові і організаційні інновації
Капітал/Активи	Фізичний/Матеріальні	Інтелектуальний/Нематеріальні

Інноваційні проекти як правило є довготривалими та ризиковими, що в умовах браку ліквідності значно обмежує джерела їх фінансування. Згорання банківського кредитування, нестримна інфляція та перелив державних грошових активів із стратегічних напрямків у поточну стабілізацію значно скоротили кількість інноваційних проектів. Разом з тим науковцями та експертами доведена інвестиційна привабливість інновацій у період криз. Наприклад, високотехнологічні компанії найменше постраждали від обвалу фондових ринків. Вкладення в інновації сприймається як конкурентна перевага, яка має тривалу стратегічну дію. Сьогодні менш за все відчують проблеми ті компанії, які в минулому зробили ставки на інновації. Інновації забезпечили їм усі можливі конкурентні переваги: низькі витрати, технологічну перевагу, стратегічне позиціонування. Більше того, саме економічна криза може посприяти залученню інвесторів до інноваційної сфери, яка набуває в цей період більшої привабливості ніж пайові інвестиційні фонди, торгівля та нерухомість.

У сьогоднішньому бізнес-середовищі ефективнішими стають інвестиції в довгострокові проекти ніж у короткострокові. Інвестиції тривалішого циклу в умовах кризи володіють більшою потенційною ефективністю за рядом причинами:

– по-перше, інвестування в довгостроковий проект, є вигідним капіталовкладенням, яке в найближчій перспективі забезпечить позитивний результат. Стратегія вичікування, заморожування програє поряд із активною інноваційною стратегією. Інноваційно-активні компанії всупереч кризі інтенсивніше працюють над проектами, а після її закінчення виходять на ринок із готовим результатом та здобувають технологічне і ринкове лідерство;

– по-друге, в умовах кризи з'являється можливість залучення до інноваційних розробок додаткових висококваліфікованих кадрів чи активи інших компаній за значно нижчою ціною.

Зважаючи на це, сьогоднішні тенденції до скорочення інвестиційних витрат та бюджетних асигнувань на вітчизняну науку скорочують можливості виходу вітчизняної впливають на скорочення фінансування інноваційних економіки із кризи. Досвід же західних країн засвідчує, що в умовах економічного спаду пріоритетними статтями державних витрат стають ті, що орієнтовані на інноваційну сферу.

В світі найбільшого спаду зазнали такі традиційні галузі як будівництво, машинобудування, металургія. Разом з тим, глобальна економічна криза не мала радикального впливу на експортний потенціал європейських компаній в області мікротехнології, нанотехнології та виробництві прогресивних матеріалів. Перспективними областями розвитку для інноваційного бізнесу є альтернативна енергетика, нафтохімія та нанотехнології.

Ці напрямки формуватимуть нове поле базових новацій для наступного економічного циклу, а тому мають стати пріоритетами вітчизняної інноваційної політики.

Світовий досвід свідчить, що найбільшої результативності інноваційна діяльність досягає там, де держава активно підтримує розвиток науково-технічних галузей. Сьогоднішня глобальна криза створює умови для мобілізації усіх засобів та сил для технологічного прориву в економіці, оскільки тільки він може забезпечити нашої країні в перспективі стабільний економічний ріст. Тому головним завданням антикризової програми уряду є формування національної інноваційної стратегії, орієнтованої на створення нової моделі економічного зростання. Така стратегія має бути орієнтована на відхід від моделі “країна наздоганяючого розвитку” та формування моделі економіки інновацій та знань. Звичайно це вимагає ефективного перерозподілу коштів антикризової програми, що спрямовуються на стабілізацію економіки і фінансового середовища.

На сучасному етапі характерним для української економіки стало розшарування промислових підприємств за рівнями конкурентоспроможності. Для більшості вітчизняних підприємств, виходячи із їх потенціалу, допустимим для їх економічного розвитку є лише традиційна модель, і досягнення успіху, в разі його реалізації, уже вважається певним здобутком. Одночасно деякі підприємства для свого розвитку роблять ставки на структурні чинники – інвестиції та інновації.

Виходячи із такої ситуації, багато дослідників визначають необхідність створення диверсифікованого підходу до розробки стратегій розвитку промислових підприємств, що знаходяться на різних стадіях розвитку.

Вивчення практики діяльності суб'єктів господарювання дозволяє виділити декілька типів стратегій інноваційного розвитку підтримки:

– дифузії інновацій. Даний тип стратегії реалізується в основному засобом придбання патентів та технологій за кордоном, які адаптуються до власних потреб та може містити елементи їх подальшого удосконалення;

– іноземної високотехнологічної експансії та інтеграція в транснаціональні корпорації. За даного типу стратегії розвитку інноваційна діяльність базується в основному на копіюванні передових технологій, що вимагає зосередження зусиль на підтримці високого рівня кваліфікації трудових ресурсів.

– “точок зростання”. Інноваційні зусилля концентруються на тих галузях та підприємствах, які мають певні здобутки у науково-технічних розробках та володіють людським та інфраструктурним потенціалами для ефективного інноваційного розвитку. Вважаємо, що для позначення даних галузей та підприємств повною мірою можна використати термін “стратегічні”, оскільки завдяки створенню нових технологічних можливостей вони забезпечують сильний позитивний вплив на розвиток суміжних галузей промисловості та мають важливе значення для забезпечення національної безпеки.

Висновки. Вибір інноваційного типу розвитку економіки визначає необхідність антикризового управління інноваційною діяльністю. Разом з тим, затяжний трансформаційний період української економіки не зробив суттєвого поступу у формуванні дієвого механізму управління інноваційними процесами. Вважаємо, що однією із перешкод на цьому шляху стала помилкова політика нівелювання ролі держави у регулюванні науково-технічної сфери та переведення її цілковито на механізми ринкової саморегуляції.

Застосовувані сьогодні механізми не створюють об'єктивних передумов для розвитку науково-технічного прогресу як основного фактору росту ефективності виробництва, а від так і загального економічного зростання. Формування та приведення в дію реального механізму управління інноваційним розвитком, орієнтованого на структурну перебудову економіки, є невирішеним досі завданням

Розбудова такого механізму має здійснюватись за принципом поєднання інтересів персоніфікованих суб'єктів ринку із загальнонаціональними інтересами та інтегрування ринкових методів організації інноваційної діяльності з державними методами регулювання.

Література

1. Бажал Ю.М. Економічна теорія технологічних змін: Навч. посібник. – К.: Заповіт, 1996.
3. Захарін С.В. Підтримка інвестиційної та інноваційної діяльності в умовах загострення економічної кризи // Вісник НУК. Електронне видання. – <http://ev.nuos.edu.ua>
4. Карлинская Е. Циклично-генетические закономерности инновационного обновления общества /<http://aeer.cctpu.edu.ru>
5. Anthony Gerardi, Jennifer Dominiquni, “Innovation In a Recession: Necessary and All the More Possible” – Январь 2009.

УДК 338

С.Г. ЗІНЧЕНКО
Хмельницький національний університет

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ МАШИНОБУДІВНОГО ПІДПРИЄМСТВА ЗА УМОВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У роботі проаналізовано складові організаційної структури машинобудівного підприємства на прикладі ВАТ “Азовмаш” та розроблено рекомендації щодо її удосконалення методом факторного аналізу.